

Lojze Wieser, *Die Erinnerung ist das einzige Paradies, Spomin je edini paradiž*, (Wieser, 2021)

Ko sem vključila svoj možganski brskalnik in vnesla besedo »mama«, je bilo že takoj na začetku zadetkov preveč, da bi lahko o vseh pisala v uvodu v predstavitev naslovne knjige. (Preveč bi jih bilo tudi ob vpisu besede »oče«). Če bi upoštevala še slikarstvo, glasbo, film in tako naprej ...

Tako ostajam pri nekaj primerih iz Prešerna:

Zdravljica: ... *sinov sloveče matere*

Janezu Hradeckemu: ... *da smo zares mi Kranjci / pozabili že Slave matere, nje govorice.*

Elegija svojim rojakom: ... *Zemlja kranjska, draga mati, ...*

Sonetni venec: ... *Skeleče misli, da Slovenec ne ljubi matere, vanj upajoče ...*

V spomin Marija Čopa: ... *grobi na tvojem oči materi Slave rose*

Nezakonska mati: *Kaj pa je tebe treba bilo ... meni, neporočeni materi ... mati nad mano jokali so ...*

Kakor pravi L. Wieser: *Edinole kultura lahko seže globlje in dlje ...* (Koroška na novo, Koroški mikrokozmos, str. 117) in izpustimo nadaljevanje, da ostanemo pri naslovni temi, kultura razume, razlaga, razpira, predihuje in korenini. Tako kakor mama.

Urednica knjige Jerneja Jezernik na zavihku besedilo opredeljuje kot literarizirano spominsko prozo in opozarja na njen žanrski sinkretizem (dvogovor, dramski prizori, lirizirana proza, ljudske pesmi, modrosti v obliki izrekov, refleksij).

Besedilo je izšlo v slovenski in nemški različici (gre za »prepesnitev«, ne za prevod), nastalo je v zadnjih dneh odhajanja avtorjeve mame Ane Wieser, kot literarni spomin za sorodnike in prijatelje. Ti pa so vztrajali (med njimi Peter Handke in Angelica Ladurner), naj bo dostopno tudi širši publiki. Tako se je avtor ob 95-letnici rojstva svoje matere le odločil, da spomine izda. Prvih 95 izvodov je izšlo v posebni škatli z obema knjigama in reprintom pisemca Petra Handkeja.

Handkejev roman o materi Slovenki *Žalost onkraj sanj*, Beletrina, 2020, (prevedla in spremno besedo je napisala Amalija Maček) je zastavljen širše in manj fragmentarno, saj upoveduje več tem (ne le poslavljanja in smrt): teme Handkejevega romana so vloga ženska med prvo in drugo svetovno vojno, ujetost, izključenost iz družbe, mladostne sanje, samomor. – Vendar obe besedili sežeta *globlje in dlje*: po branju te še dolgo spremljata in vabita, da izpisuješ citate, razmišljaš o odlomkih in celoti.

Besedilo je razdeljeno na šestnajst, z rimskimi številkami označenih, nezgodbenih poglavij.

Za uvod in zaključek imata besedo Srečko Kosovel in Peter Handke, navedena lastna imena pa so romarska pot na Macno, dom pri Dobravcu, Poncgarji, SPD Gorjanci, Kotmara vas in

Celovec; od pesmi (dvakrat, str. 15 in 31) Zvonovi tulijo in nosijo vest čez vas, Zabučale gore (dvakrat) in Pojdam v Rute (materina najljubša).

Navajam le nekaj nosilnih citatov:

Molče sedite (brat, svakinja, mati) tiho, redko padejo besede iz ust, včasih pa prav zavre, in usta polna sučejo, spomnijo »pa še to« in »to te še moram pobarat, na to te hočem spomnit, »si sam v spomin dobiti«, zasveti se spomin, pogled gre v notranjost, preteklost dobi drug sijaj. Povpraševanje za spraševanjem kot večno iskanje. (str. 8)

Sama zase nisi hotela ničesar. Le da bi bilo drugim dobro. (str. 10)

Sami preberite, kar naglas, kako se je mama, ki se ni bila nikoli zjezila, zavzela za sina, ko je služil kot vajenec v knjigotrštvu. (str. 11) Če hočete koga prepričati, da mora nujno prebrati to knjigo, mu odlomek preberite glasno, zanosno in počasi.

Samo za kratek pogled se gibljem po tej svetlobi, ki te je velikokrat porinila v senco. Stala si zunaj kroga, ki bi bil morda delil pohvalo in dajal zahvalni žegen tebi – za obdarovanja, ki si jih delila, za vse kvačke in štrikane štumfe, kape, rokavice, bestne, dekne. (str. 13)

Pesem o zvonovih učinkuje z anaforo, vzporedji, stopnjevanjem in nagovorom. Kakšni glagoli vse za oglašanje zvonov. Odlično deluje tudi ponovitev pesmi. Kakor da se nadaljuje tudi v prozi, s stopnjevanjem glagolov, upovedujočih oglašanje zvonov (*Tolčejo. Pojejo. Spominjajo. sprašujejo. Želijo. Stokajo. Krhajo. Kličejo. vpijejo. Rečejo. Šepetajo. Jucajo. Donijo. Zvonijo. Močijo. Žuborijo. Prestrašijo. Zbujajo. Preudarjajo. Tehtajo.*) Str. 17. Pike odsekajo vezalna priredja, ki izražajo učinek zvonjenja od tihcenega do glasnega, a neurejenega stopnjevanja. Kakor bi avtor želel razložiti, kako blizu sta si žalost in radost in da je glas zvona še edini trošt.

Pesniška je tudi proza, z metaforami in tudi z zamenjanim besednim redom (*Svetlobo svojo si nam pustila, vsak od nas jo nosi v duši svoji, kamor si nam poslala lastovko, in ta drži v kljunu tvojo večno luč.*) (str. 14)

Kdo so udeleženci poliloga? Eden, Ta drugi, Ena; En drug, po telefonu, Žebravka, On. Tista, Tadruga, Onadva. – Razsekani, kratki, namenjeni naporani mami in drug drugemu. Kako je bila mama preživela svoj vek? O njej govorijo in se solzijo in zanjo molijo.

... je s svojim pogledom dajala večnost in domačnost, ki ju je jemala iz svoje skrinje skromnosti (str. 24) ... Nevsiljiva in polna zadovoljstva v bivanju.

Napak je v vsaki knjigi nekaj, presenečen pa si, če se znajdejo na zavihku ali so vsebinske narave (Na oknu glej obrazek bled, ne Pri ...) Kar se da popraviti pri ponatisu.

Pomen knjige je v njeni globini, sporočilnosti, bogastvu sloga, asociacijah, ki jih omogoča, ko bralec lahko seže *globlje in dlje*, kar mu omogoča vsako ponovno branje.

Berimo počasi, spoštljivo, tudi za nas je spomin edini paradiž.